

„MIT TUDUNK MAGUNKRÓL?”

Borongós beszélgetés egy pályázat kapcsán Makovecz Benjamin grafikusművész egyetemi oktatóval, a Magyar Művelődési Társaság elnökségi tagjával a közművelődés helyzetéről, és arról, mit tehetne egy aktív szellemi kör az állapotok javítása érdekében.

– Honnan származik a pályázat ötlete?

– A Magyar Művelődési Társaság egyik elnökségi ülésén vetődött fel. A testület „megrágtá”, majd úgy döntöttek: legyen. Földiák András intézkedett, hogy a felhívás megjelenjen az újságokban, rádióban. Onnantól kezdve pedig már ment a maga útján.

– Mi volt a célja?

– Nehéz kérdés. Lehet rá válaszolni úgy, ahogy egy újságban szokás, és lehet úgy is, hogy közelebb álljon a valósághoz.

– A második változat jobban érdekel.

– Viszont az borzasztó lesz. Az volt az érzésem ugyanis, hogy a Magyar Művelődési Társaság már két éve fennáll, és még mindig nem csinált semmit, csak tollászkodott...

– Meg ülésezett.

– Igen, ülésezett. Végül is muszáj volt már valamit kezdeni. De nem gondoltam, hogy ez a pályázat aktuális vagy különösebben fontos lenne.

– Nocsak. Miért?

– Két évvel ezelőtt létrejött egy szervezet, eget verő tervekkel és nagyívű elképzelésekkel. Az első pedig, amivel kilépett a nyilvánosság elé a következő: „Meséljétek el, mi az, amit amúgy is csináltok!” Ez nagyon kevés. Annak idején írtam egy rövidke, három oldalas dolgozatot az elnökség tagjainak arról, hogy nem elég kéthavonta összeülni és megvitatni, milyen jó fejek vagyunk. Nem ez a teendőnk. És felsoroltam mindenféle marhaságot...

– Ki mondja ezt?

– Én.

– Azt jelenti: ma másképp látja?

– Nem. Teljesen igazam volt abban, hogy örültségeket kellene csinálni. A dolgozatomból az volt kiolvasható, hogy részben elégedetlen vagyok, részben szemtelen. Lényeg az, hogy valamit tényleg kellene kezdeni, ha már létrejött ez a díszes felekezet. Ennek hatására aztán kiírtuk a pályázatot: „Mit tudunk magunkról?” Olyan általános kérdés ez, amelyet fel lehet tenni a közlekedésbiztonság, az oktatás, és minden egyéb más terület szempontjából. Alkalmas arra, hogy azok az emberek, akik már csinálnak valamit, erre megmozduljanak, és leírják, mit is csinálnak. Így történt. Mert az emberek, hála istennek maguktól is működnek, annak ellenére, hogy léteznek ilyen „szívküldi” egyesületek, mint a Magyar Művelődési Társaság.

– Amellyel szemben ön nagyon kritikus.

– Gittegyletnek tartom. Többször foglalkoztatott a gondolat, hogy nem óhajtok az elnökség tagja lenni.

– Több fantáziát látott benne, mikor megalakult?

– Nem voltam jelen. Az alakuló ülésen állítólag különböző nevek merültek fel, hogy kik alkossák az elnökséget. Így kaptam néhány nappal később egy igen megtisztelő meghívást. A levélben remek dolgok álltak. Miért is ne csatlakoztam volna? Pénzt nem kapunk, ezzel a teherrel nem jár, gondoltam akkor. S aztán következett jó néhány elnökségi ülés, amelyen nagyon komoly figurák ücsörögtek, akiket nagyon tiszteltem távról, vagy már évek óta jól ismertem és szerettem. Például Jankovics

Marcell, Zelnik József, Zombori Ottó, aki harminc éve jó barátom, Juhász Judit, a rádió alelnöke, Szemadám György, Varga Domokos bácsi és még lehetne sorolni. Volt egy római mondás: senatores boni viri, senatus autem mala bestia. Ami annyit tesz, hogy a szenátorok derék férfiak, de a szenátus csöccselék. Róma óta ez sokszor megismétlődött.

– Tán ez kicsit erős.

– Ez a véleményem. Az elnökségünk csupa érdemes és emelkedett férfiúkból áll, de a tevékenységünk úgy értelmetlen, ahogy van. Nagyon nehéz definiálni, hogy mi a művelődés, nehéz kitalálni, hogy egy ilyen országban, ahol az emberek villanyszámlára gyűjtenek, van-e művelődés, s ha nincs, rájuk lehet-e kényszeríteni.

– Kényszeríteni kellene az embereket, hogy művelődjenek?

– Persze. Maguktól nem művelődnek, hanem nézik a szappanoperákat a tévében, hallgatják a kereskedelmi rádiókból áradó hangzavart.

– Önmagának mond ellen. A pályaművekkel kapcsolatban említette: az emberek maguktól is művelődnek.

– Ha megnézzük a dolgozatokat, kiderül: nem vagyok el-lentmondásban magammal. Az a közművelődés, amely a harmincas években volt jellemző, ma már nem létezik. Nem alakulnak önképző- és olvasóköri. Nincs is hol alakuljanak. Mi abban a tévedésben élünk, hogy bármit tervezünk, megnézzük, mennyibe kerül, aztán elborzadunk. Ha felolvasok valahol egy novellát, az terembérlettel, takarítási költségekkel, villanyszámlával, áfával jár. S noha én egy fillért nem kérek, mégis kiderül, hogy több ezer forintba kerül, s erre nincs pénz. Amíg egy ország így gondolkodik, addig nehéz előre jutni.

– Ez derült ki a dolgozatokból?

– Száznegyvenhárom pályamű érkezett. Ebből száz nagyszerű, húsz pedig egyenesen pazar. De összességében azt erősítik, amiről beszéltem. A legsúlyosabb anyagi gondokkal küzdenek olyan emberi közösségek, amelyeknél a pénznek fel sem kellene merülnie. Voltak a dolgozatok között hitványkák is, volt háromoldalas, amelyben valaki leírta, hogy mennyire szeret gitározni. De nem ez a jellemző. Voltak olyanok, amelyek inkább szociális témakörbe tartoztak volna, például cigány gyerekek szocializálása.

– Ez miért nem tartozik a pályázat témájához?

– Végül is jó a kérdés. A dolgozatban nem művelődésről volt szó, hanem tevékenységekről, amellyel lekötik őket, hogy addig se csavarogjanak. Gitározás, közös zenehallgatás, amelylyel kitöltik az idejüket. Tóth Ferencné írt a Kamasz-tanyáról, Szolnokról, egyébként kiváló dolgozatot. Azonban ez nem a művelődésről szól, hanem egészen másról. Akadt olyan pályázat, melyben egy operett-rajongó pedagógus leírta, hogyan szervezett színtársulatot. Énekelni ugyan senki nem tudott, de megdöngölték: magnóról játsszák le az énekszámokat, a „színeszek” pedig tátoznak hozzá. Ebben egyedül a közösségteremtő szándékot lehet értékelni. És voltak olyan pályaművek is, amelyek szintén nem tartoztak a művelődés körébe, mert inkább történelmi jellegű munkák voltak. Az egyik dolgozat (Szloboda János küldte Zentáról) például a magyarság újvidéki helyzetét boncolgatta, és leásott ennek a problémának a század eleji gyökereihez. Szép, lírai írás, megdöbbenítő és nyugtalanító. De ez sem a művelődésről szólt. A pályázatban a „Mit tudunk magunkról?” kérdés alá az került, hogy „Magyarság, hagyomány-

őrzés, művelődés és közösségteremtés". Sokan rámozdultak. Ötven éve Tatabányán működő képzőművész szakkör például, ahonnan ugyan nem kerültek ki híres festőművészek, de kétségtelen, hogy kaptak valamit, amitől másképp néznek egy festményt, vagy másképp hallgatnak zenét. Egy másik pályamunkában egy olyan társaságról írtak, akik II. Rákóczi Ferenc emlékét ápolják. Felkeresik az országban és szerte Európában a hozzá kapcsolódó emlékhelyeket, rendbe hozzák és emlékeznek. Kedves dolog. Persze, az országban sokkal több csoport működik, mint ahány dolgozat született. De érdekes, hogy a népművészeti és kézműves egyesületek egyike sem pályázott.

– Mi lehet az oka?
– Nem vették magukra a kiírást. Hogy miért, nem tudom.
– Beszéljünk a kiemelkedő pályaművekről is.
– Szubjektív szempontból válogatva emlétek néhányat a legjobbak közül. Erdélyből, Gyergyócsomafalváról érkezett egy pedagógus házaspár, Nagy Ibolya és Nagy Zoltán dolgozata. Arról írtak, hogy az isten háta mögötti faluban, hegyek és medvék között hogyan lehet gyerekekkel foglalkozni, miközben a szülők esetleg messzire járnak dolgozni. Mit lehet elérni a szélsőséges nyomorban. Leírták, hogyan hoztak létre színelőadást harminc lejből, s hogyan alapítottak könyvtárat. Kövér Balázs életműdíjat kapott verseiért, amelyekben a faluja hetven éves történetét örökítette meg. Számára volt a legnagyobb meglepetés a díj, nem is tudta, hogy szerepel a pályázaton. Ugyanis a testvére küldte el nekünk titokban az ő költeményeit. Nagyszerűen írt a nyelv művelésről Szabó Szabados Ilona Adáról. Értékes dolgozat érkezett a szatmárcsekei fúvószenekar működéséről.

– Úgy tudom, kiadvány készül az írásokból.
– Én kaptam a feladatot, hogy állítsak össze egy kötetet. Ebben húsz dolgozat kap helyet. Lehetett volna több is, ha csak részleteket közlünk, de végül mégis úgy döntöttünk: jelenjen meg a húsz legjobb írás. Mintegy négyszáz oldal terjedelmű könyv lesz belőle.

– Mikor jelenik meg?
– Egyelőre összeállítom a kötetet, tervezek hozzá egy szép borítót. Abban a pillanatban, ahogy a társaság megkapja azt a hárommillió forintot, amiből ki tudjuk nyomtatni, megjelenik.
– A kötet mégiscsak kézzelfogható eredmény lesz.
– Nem igazi eredmény, sajnos.
– Mit tartana annak?
– Rendezvényeket, ünnepségeket, felvonulásokat tekintenek eredménynek. Plakátokat kellene kiadni, amelyeken hat centis betűkkel állnak magyar versek, s ezeket a buszmegállóban kellene elhelyezni. Hogy azok az emberek, akik öt-tíz percig várnak a buszra, ne azt bámulják, hogy egy gömbölyű fenekű leány milyen testápolót kent magára, vagy milyen előnyös feltételekkel lehet luxuslakásokhoz jutni, hanem olvassanak verset. Ez volt az egyik ötletem.

– Így lehetne erősíteni az embereket, hogy művelődjenek?
– Pontosan. De érdekes lenne például, ha össze tudnánk hívni háromszáz magyartanárt. Egy hétig laknának valahol egy kastélyban, és ezalatt olyan dolgokról beszélgetnének, amelyek hatására aztán jobban tanítanának. De ugyanígy hasznos lenne egy ilyen találkozó a történelemtanárokkal.

– Biztos benne, hogy az egyesület dolga lenne megszervezni mindezt?

– Már régen fel kellett volna vennie a kapcsolatot az oktatási szervezetekkel és a minisztériummal. Nagyon nehéz lenne elhittetni ugyanis, hogy bármely szervezett művelődés nem az oktatásban kezdődik a hatéves általános iskolással. Bizonyos

tárgyakból a szükségesnek a sokszorosát tanítják, s meg kellene vizsgálni, hogy vajon minek a rovására. Gimnáziumban heti egyetlen rajzóra van, az ének-zene oktatásról ne is beszéljünk. Nem kell olyan messzire mennünk, hogy milyen szörnyőséget sugároz a tévé, a rádió. Beszéljünk először a tanárokkal, óvónőkkel, de különösen az oktatási miniszterrel. Ezzel lehetne elkezdni valamit.

– Úgy tűnik, az egyesülettel legszívesebben megforgatná a világot.

– A Magyar Művelődési Társaság olyan csapat kellene hogy legyen, akiknek kikéri a véleményét és hozzájárulását fontos kérdésekben és döntések előtt, kulturális programok, oktatási tervek kapcsán. Ne csak ücsörögjünk és pályázatokat írjunk ki!

– Mi az akadálya?

– Estig lehetne sorolni. De mindennek előtt törvénymódosításra lenne szükség, melynek alapján köztestület, tanácsadó szervezet válna a társaságból. Tagjai fizetést kapnának. Így nem hobbi, vagy egyes esetekben áldozathozatal lenne az elnökségi tagság. Mindannyian ingyen olvastuk a 143 dolgozatot. Néha a testület kap százezer forintot valahonnan, ez talán elég borítékokra, postaköltségre. Így nem lehet hatékony munkát végezni. Maradunk gittegylet. A pályázattal nem adtunk mást, mint lehetőséget arra, hogy az emberek jelet adjanak, vagy éppen hallásikolyt hallassanak. Ugyanis a legtöbben nem elégedettek voltak, hanem panaszkodtak: mennyire nincs pénz, támogatás.

– Élesen kritizál. Nem tart attól, hogy megsértődnek a többiek az elnökségben?

– Mindezeket nekik is elmondtam, vagy leírtam. Veregettek a vállamat. Egyetértettek. Örültek. „Milyen igaz!” Majd jött a következő elnökségi ülés... És minden maradt a régiiben.

